

L'ànima

JORDI CASTELLET I SALA

649 284 074

Teòleg, escriptor, professor i conferenciant

En què consisteix la vida? Què fa que quelcom sigui viu? Quina és la qualitat de la vida, aquest gran miracle, aquesta sorprenent realitat, aquest immens misteri? Què és el que busquen els astrònoms en la resta de planetes de l'univers, sinó els principis de la vida? I quan no els troben, es refugien en poder defensar la vida enviada, a la Lluna o a Mart, protegint-la del fred, les radiacions i la manca de gravetat que impedeixen el correcte desenvolupament de la vida tal i com la coneixem en el nostre planeta. Viure fora de la Terra resulta caríssim. Que ho demanin als astronautes que passen cada dia a tota velocitat sobre els nostres caps, dins la imponent estació espacial internacional ISS. Car, malaltís i tan impossible que han de tornar a posar els peus en sòl ferm si no volen perdre-ho tot en l'intent.

Del principi de la vida se n'ha parlat, des de molt antic, com l'ànima, la *psykhé* de Plató i Aristòtil a Grècia, però alhora l'*atmân* dels hindús i dels budistes. Entès el principi vital no com una cosa en si, ni tampoc com una sublimació o una abstracció de l'ésser, sinó com la capacitat de desenvolupar la vitalitat, com una dimensió possibilitant les habilitats del ser ara i aquí. Perquè un cadàver no és una persona, per molt que tractem amb infinit respecte les restes mortals humanes, tampoc no existeix una ànima separada del cos, ni una existència que no sigui corporal per a qualsevol. Som cos material, vital i relacional; som ànima intel·lectiva, per comprendre, organitzar i desenvolupar qualsevol activitat; com som alhora esperit, capacitat de transcendència, de sentit, de profunditat i de relació amb els principis divins, sens dubte (1Te 5,23). Els déus són presents des d'abans de l'existència humana i ho continuaran essent quan tots nosaltres haguem passat.

En realitat, Aristòtil (+322 aC) ja pensava així fa pràcticament dos mil cinc-cents anys. En el seu llibre «Parts dels animals» va escriure que «potser que l'ànima sigui la forma de tota criatura vivent i, quan la seva ànima l'abandona, aquell ésser deixa d'estar viu.» Aleshores, comprendre la natura de l'ànima hauria de ser una de les preocupacions de qualsevol estudiós del món natural. Fins i tot les emocions que atribuïm a l'ànima tenen un clar component corporal, intensament físic i carnal. En efecte, ens acalorem quan discutim; ens puja el color quan ens avergonyim; ens tornem pàl·lids amb la por o l'ensurt; ens tensem integralment en posar-nos en guàrdia; ens esgotem en situacions de perill o de tensió.

Aristòtil va inventar l'hilemorfisme perfeccionant l'esquema del seu mestre Plató i és que una estàtua de marbre no pot existir sense la seva matèria, no n'hi ha prou amb una idea. La forma i la matèria resten permanentment unides per a significar

quelcom. A l'igual, una serra mecànica té per essència el tallar la llenya, la seva forma. L'essència de l'ull és la capacitat de veure-hi i aquesta és la forma que dona a la matèria del cos, almenys a aquella part, aquell òrgan encarregat del sentit noble de la vista. En el cas d'un ésser viu, la vida esdevé la seva essència i, per tant, qui dona forma a una matèria que, en un altre lloc i en un altre ésser, s'organitzarà de forma diferent. Però mai no es podrà entendre l'una sense l'altra.

Per als humans, l'ànima serà la pròpia essència, allò gràcies al que vivim, percebem i pensem; alhora la potència i capacitat per obrir-nos a l'Ésser, així en majúscula, per entrar en contacte amb el que ens supera, com en una tercera o quarta dimensió, però que acaba donant sentit i responent a les qüestions fonamentals: qui soc jo, què hi faig aquí, què puc esperar de l'existència, del meu present i del meu futur? Es podria dir que tan sols algú que s'atreveix a endinsar-se en la resposta a aquestes preguntes es converteix realment en humà, perquè s'arrapa a les banyes del propi sentit, de la seva profunditat i autenticitat de vida.

L'ànima, amb totes les seves capacitats atribuïdes a la humanitat, esdevé la seva essència i característica definidora. Aristòtil insistirà que no som tan sols ànima, sinó que sobretot responem a la nostra essència d'animal viu encarnat, incorporat i carnal. Sense aquestes característiques no seríem humans. Voler pensar-ho altrament seria errar el tret.

Cal retornar al fons de la pròpia consciència, en un temps en què triomfen les teories de l'evolució darwinianes i del bigbang còsmic, en una època en què els humans tendim a considerar-nos com a matèria evolucionada dins d'un gran joc de caramboles del billar en què sorgeix, com per atzar, la vida. «Déu no juga als daus», que deia Einstein (+1955) i, «si ho fa, els té trucats», reblava un altre Nobel, Prigogine (+2003), quan no parlaven tant dels déus com de la matèria i de l'univers. A fi de comptes, siguem nosaltres aquells déus que prenen en compte el propi temps i el convertim en una ocasió per a la vida i la felicitat universals.

